

21. YÜZYILDA SÜRDÜRÜLEBİLİR BARIŞ İÇİN KÜRESEL STRATEJİLER

Uğur Yasin ASAL¹

ÖZET

Barış çalışmalarının geçmişten günümüze gelen süreçte bir takım değişiklikler sergilediği gözükmektedir. Bu değişiklikler, 21. Yüzyılın kendine özgü ekonomi politik yapısıyla değerlendirildiğinde sürdürülebilirlik kavramını gündeme getirmektedir. Barışın sürdürülebilir olma niteliği ise barış kavramının strateji ile olan ilişkisini ortaya çıkarmaktadır. Bu ilişileşim, barışın kurulma ve koruma aşamalarında stratejik davranışın sergilenmesi gerektiği sonucunu doğurmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Strateji, Barış Çalışmaları, 21. Yüzyıl

GLOBAL STRATEGIES FOR SUSTAINABLE PEACE IN THE 21. CENTURY

ABSTRACT

It seems that peace studies have exhibit some changes between the past and present process. These changes put the term of sustainability to the center of the field when it evaluated with the economy politics structure of the 21st age. A sustainable attribution of the peace, reveals the relation with the term of peace with strategy. This correlation, results with the exhibition of the necessity of the strategic behavior in peace building and peace keeping processes.

Key Words: Sustainability, Strategy, Peace Studies, 21st. Age

¹*Harp Akademileri, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü (SAREN), Ulusal ve Uluslararası Güvenlik Stratejileri Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi e-posta: ugur_asal@hotmail.com*

1. GİRİŞ

Dünya siyasi tarihi içerisinde birçok çatışma ve uzlaşma dönemleri yer almaktadır. Siyasi tarih çerçevesinde yapılan analizler, söz konusu dönemlerin kendi içerisindeki devinimlerini daha iyi ortaya koyabilmek adına, Niçin? Ve Nasıl? Sorularına atıfta bulunmaktadır. Bu yaklaşım, insan davranışlarının altında yatan sosyal psikolojik temelleri araştırmakta ve bireyin eylemde bulunduğu sosyal güdülerin teorik zeminini inşa etmektedir. Bu inşa sürecinin en önemli bölümlerinden birini, davranışsal öğrenmenin bireyin kültürü ve içerisinde bulunduğu çevreden ne oranda etkilendiği? Sorusu oluşturmaktadır. Çünkü bireye ait kültür ve bu kültürün temel aldığı çevre, insan davranışlarının hangi yönde gelişeceğini en önemli yol göstericileri konumunda bulunmaktadır. Söz konusu kurgulamayı, bireyler arası ilişkilerde yer aldığı gibi devletlerarası ilişkilere ve sistem üstü yapılara da adapte etmek mümkündür. Devletlerarası sistemik yapısal inşa süreçlerine bakıldığında, siyasi tarihin realist paradigma çerçevesinde şekillendiği göze çarpmaktadır. Bu açıdan yaklaşıldığında, anayasal sistemlerin, bu ekseninde oluşturulan sistem altı ve sistem üstü yapıların, güç ve sertlik yanlısı politikalar üzerine oluşturulduğu gözükmektedir. Ancak, söz konusu yaklaşımın küresel toplumun güvenliğini tehlikeye attığı ve bu çerçevede sürdürülebilir bir kalkınma oluşturmaktan uzak bir yapı ortaya koyduğu gözükmektedir. Buna ek olarak sürdürülebilirlik kavramı güvenlik ile birlikte kullanıldığında, strateji olgusuna çağrışım yapmaktadır. Strateji, en temel yaklaşımıyla zaman ve hedef düzleminde, belirli bir karar açısı ile araçları etkin kullanarak, amaca ulaşma çabası ve/veya sürecini ifade etmektedir. Strateji, kökeni itibarıyla askeri bir kavram olarak gözükmeyle birlikte günümüzde, tek taraflı realist paradigma argümanı olmaktan öteye geçmiş ve farklı uluslararası ilişkiler kuramları içerisinde yer almaya başlamıştır. Bu yaklaşımlar, eleştirel kuram, liberal kuram ve idealist kuram olarak sıralanabilir.

Makalede, strateji kavramı idealist kuram çerçevesinde değerlendirilmekte ve kavramın barış çalışmalarıyla olan ilişkisi ele alınmaktadır. Makalede ilk olarak deskriptif yaklaşım sergilenerek barış çalışmalarının kuramsal çerçevesi ortaya konmaktadır. İkinci aşamada, barışın kurulma süreçlerine ve karar verme mekanizmalarında stratejinin rolüne atıf yapılarak bir takım analitik çözümlerde bulunmaktadır. Makale, sürdürülebilirlik kavramı üzerine normatif değerlendirmelerde bulunarak, 21. Yüzyılın sistem düzeyinde analiz ve barışçıl politikalar oluşturabilmesi için gerekli olan küresel stratejileri tartışmaya açmaktadır.

2. 21. YÜZYIL, BARIŞ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Kendi retorikleri çerçevesinde şekillenen etik ve politik yapısı ile 21. Yüzyıl, sosyal ilişkilerden, ekonomik ilişkilere kadar insanlar arası korelasyonun her geçen gün arttığı, karşılıklı dokunan bir örümcek ağı modelini andırmaktadır. Bu model içerisinde yer alan sistemik yapılar gittikçe giriftleşmektedir. Küreselleşmenin etkisiyle birlikte, sıklaşan ve karmaşık hale gelen ilişkiler yumağı Hegel'in diyalektik düşünce sistemini akla getirmektedir. Hegel'e göre diyalektik düşünce,

karşıt tezlerin çarpışması sonucu meydana gelecek sentezler sonucunda ilerleme kaydetmektedir.

Hegel'e ek olarak, her gelişmenin antitezini yarattığı iddiası Antik Yunan uygarlığından bu yana ortaya atılan önemli bir sosyal tez konumunda bulunmaktadır. Söz konusu tezin küreselleşme sürecine adapte edilmesiyle birlikte, küreselleşmenin de kendi içerisinde bir takım zıtlıklar içerdiği gözükmektedir. Ünlü felsefeci Jean Baudrilloard'ın ifadesiyle küreselleşme, aydınlanmanın son aşaması anlamında tüm karşıtlıkları ortadan kaldıran bir gelişme olarak yüceltilmesine karşın gerçekte her şeyi, ticareti yapılı ve karşılığı ödenebilir bir mala dönüştürmektedir (Arıboğan, 2003, s.195).

İktisadi açıdan yaklaşıldığında içerisinde bulunulan çağ, inovasyon ve AR-GE temelli çalışmaların her geçen gün öneminin arttığı bir süreci ifade etmektedir. Söz konusu süreç, sürdürülebilirlik kavramını gündeme getirmekte ve iktisadi ilişkilerin sürdürülebilir olma özelliği çerçevesinde, ülkelerarası savaş riskinin azalarak ortadan kalkacağını öne sürmektedir. Liberal paradigma çerçevesinde ele alınan barış çalışmaları, 20. Yüzyılın savaşlarla geçen büyük çoğunluğunun ardından, yeniçağın savaşlardan uzak bir yapıya büründürülmesi gerektiğini savunmaktadır. Yeni yüzyılın teorik yaklaşımlarından biri olan liberal barış kurma süreçleri, liberalizmin mutlak üstünlüğüne dayalı bir barış ve çok taraflılık ilişkisini ortaya koymakla birlikte, tek tipleşmekten uzak, farklı yaşam tarzlarına sahip insanlara da hitap etmektedir. Ikenberry bu noktaya referansla, 21. Yüzyılda kişiler arası farklılığı görmezden gelerek kurumsallaşmış barış kavramını ele almakta ve barışın kurumlarıyla birlikte tesis edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Ikenberry'e göre barışın sürdürülebilir bir nitelik kazanması, kurumsal alt yapının tesisine ve bu çerçevede barışı korumanın hukuki alt yapısının oluşumuna dayanmaktadır.

Barışın kurumsal oluşumunun ortaya konmasıyla birlikte, ekonomi ve iletişim dürtüleri bu sürece dâhil olarak yönetim kavramını güçlendirmektedir (Webel ve Galtung, 2007). Yönetim kavramı, 21. Yüzyıl ve küreselleşme süreçlerinin ardından çok taraflı bir yapıya bürünmekle birlikte, karar verme süreçlerinde kolektif işbirliğini de gerektirmektedir. Yönetim kavramının, 21. Yüzyılda geçirmiş olduğu bu değişim, uluslararası literatüre yönetim kavramını kazandırmıştır. Öte yandan, 21. Yüzyılda barış süreçlerinde ilerleme, ekonomik ve siyasal yükselişe bağlı olarak, farklı insanların hayatlarında daha iyi koşullar, sağlık ve eğitimin ilerlemesi, kişisel güvenlik ve istihdam konularını ön plana çıkarmıştır. Söz konusu yaklaşım, yönetim olgusu ve kurumsal barış sistematığı ile ele alındığında bütünsellik kazanmaktadır (Safty, 1999, s.179).

Barışın tanımı ele alındığında ise, iki karakteristik özellik ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki, barışın doğal, sosyal bir halinin olmasıdır. Barış kavramı burada bireysellikten öte, toplumsal grupların ve sosyal yapıların karakteristiği konumundadır. İkincisi ise, barışın tüm kültürler için eşit seviyede kabul edilebilir olma durumudur (Fogarty, 1992, s.270).

Barışın niteliksel ayırımına bakıldığında ise, negatif ve pozitif farklılıklar bulunmaktadır. Barış çalışmaları literatüründe, genellikle savaş olmaması durumunu ifade eden negatif barış tanımlamasına rastlanılmaktadır. Öte yandan Marx Weber'in formülasyonu bu ayırmadan sıyrılarak ideal barışı ortaya çıkarmaktadır (Weber ve Galtung, 2007, s.7). Weber'den farklı olarak, sürekli barışın sorgulandığı Kant'ın düşünce sistematigi de barış çalışmalarında önemli bir tarihsel dönemi ifade etmektedir. Yakın dönem barış çalışmalarının tarihsel sürecinde ise, 1963 yılı siyasal sistem unsurlarının ortaya çıkışı noktasında önemli bir yıl olarak nitelendirilmektedir. Söz konusu tarih dönemin retorikleri arasında, Soğuk Savaş'ın görece dengeli bir seviyede sürdürülmesi için önem teşkil etmektedir (Clark, 2001, s.5).

Nihai aşamada ise, sürdürülebilirlik kavramına değinmekte yarar bulunmaktadır. Söz konusu kavram, iktisadi gelişme sürecinin, çevre kirlenmesi, doğal kaynakların tüketilmesi gibi sorunlara yol açtığı fark edilmesi üzerine, bugünün iktisadi büyüme ve kalkınması gerçekleştirilirken, gelecek kuşakların gereksinimlerini karşılayabilmelerine olanak tanınması için, özellikle yenilenemez kaynakların kötü kullanımından kaçınılması gereği üzerinde duran bir olgu olarak ifade edilmektedir (BSTS / İktisat Terimleri Sözlüğü, 2004). Bu çerçevede değerlendirildiğinde içerisinde bulunan çağ, barışın da kullanılan kaynaklar bakımından sürdürülebilir bir yapıya bürünmesi gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Öte yandan iktisadi çerçevede dünya halklarının birçoğu fakirlik içindeyken, küresel iklim değişikliklerine karşı konumlanması, askeri harcamaların insani gelişime ayrılan fonlardan daha fazla yer tutması, sürdürülebilir bir barışın oluşmasını engellemektedir. Barışın sürdürülebilir olma niteliği, dünya halklarının askeri güvenlikleştirmeye yöntemlerinden uzakta durması ve bu çerçevede barışı temel alan güvenlik yaklaşımlarını ortaya koymasıyla mümkün olabilecektir. İktisadi harcamalar savaşlar için değil, barışın kurumsal alt yapısının inşasına yönelik yapılmalıdır.

3. BARIŞI KURMA VE BARIŞ KÜLTÜRÜNÜN OLUŞUMU

Barışı kurma terimi ilk olarak 1992 yılında kullanılmıştır. Dönemin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Boutros-Boutros Ghali tarafından "Barış Gündemi" oluşturulmuştur (Harpviken ve Skåra, 2003, s.810). Barışı kurma, çatışmayı önleme gibi küresel bir yönetimi gerektirmektedir. Barışın kurumsal yapısı uluslararası düzenin gelişimi için önem arz etmektedir (Miall, 2007, s.31). Kurumsal yönden barışın kurulma süreçleri ele alındığında, liberal paradigma çerçevesinde barışın kurulmasının iki ana stratejiye dayandığı gözükmektedir. Bunlar; gelişen pazar ekonomisi ve liberal demokratik iç politikaların tesisidir. Öte yandan, barışın kurulmasına ön alma manasında olan caydırıcı konuşlandırma ve önleyici barışı koruma ise, BM'nin varlığını hoş karşılamadığı durumlarda da kuvvet kullanmaya hazır olduğunun önerilmesi anlamına gelmektedir.

Barış kurma süreçleri, üzerine literatür araştırması yapıldığında iki tür barış kurulmasına rastlanmaktadır. Bunlar, güce ve zorlamaya dayalı barışın kurulması ile

meşruluğa, konsensusa ve antlaşmaya dayalı barış kurulmasıdır. İyi bir barış formülasyonu için bunların dikkatli ve dengeli bir şekilde kurgulanması gerekmektedir. Söz konusu kurgulama süreci, siyasi bir karar alma mekanizmasını ifade etmektedir. Öte yandan askeri güç ve barış üzerine değerlendirmelerde bulunan ünlü stratejist Clausewitz'e göre, şüphesiz, bütün askeri veya potansiyel askeri durumlar aslında siyasidir. Diğer taraftan, stratejide dolaylı tutum kavramını ortaya atan Liddle Hart'a göre ise, barışın daha iyiye götürülmesi ideali ancak siyasi süreç içerisinde gerçekleştirilebilecektir. Bu koşullar altında askeri güç kullanımı, siyasi sürecin yerine değil, bunun gerçekleşmesini kolaylaştırma durumu olarak kullanıldığında daha uygun olacaktır.

Barışın kurulma sürecine ilave olarak bunun sürdürülebilir olması için barışı koruma kavramının oluşturulması gerekmektedir. Söz konusu kavram, Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulmuştur. "Esasen bölgesel savaşların kötü sonuçlarından sonra rahatsız edici tampon sınır bölgelerini izlemekle sınırlı kalan BM barışı koruma konsepti, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte genişlemiştir. Bu, Nikaragua, El Salvador, Angola ve Kamboçya da olduğu gibi uzun ve acı iç savaşları sona erdiren anlaşmaların uygulamalarının kontrolünü kapsadığı gibi Namibya'da bağımsızlığa politik geçiş gibi uygulamaları da kapsamaktadır. BM barışı koruma kuvvetleri, çarpışan kuvvetleri hareketsiz hale getirmek, insan hakları ihlallerini araştırmak, adil ve serbest seçimlerin yapılması için gerekli güvenlik önlemlerini sağlamak için kullanılmışlardır" (Durch, 1993, s.48).

Barış kültürü konsepti, kültürel barış, yapısal barış ve doğrudan barışın bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bu terminoloji barış çalışmalarının öncüsü sayılan John Galtung tarafından oluşturulmuştur. Barış kültürünü oluşturma süreci ise, 1980'lerin sonu, 1995 yılında Unesco tarafından oluşturulmuştur. Birleşmiş Milletler, 2000 yılını "Barış Kültürünün Uluslararası Yılı" ilan etmiştir. Sevilla bildirisi ve Unesco'nun 2001-2011 barış on yılı ve çocuklar için şiddetsizlik yılı ilanından sonra, kültürel barış araştırmaları, barış çalışmalarında daha geniş yer almaya başlamıştır (Rider, 2008, s.74)

Rider'in vurguladığı kültürel barış araştırmaları, Elisa Boulding'in barış tanımlamasının kapsamı içerisinde de yer bulmaktadır. Boulding'e göre barış, tek taraflı olmaktan öte tüm aktörlerin yapısal farklılıklarına hitap eder çeşitliliğe sahip olmalıdır. Betty Reardon'a göre ise barış kültürü, tüm bir eğitim deneyimi haline getirilmeli ve okulların kültüründe bir olgu olarak yerini almalıdır. Öte yandan Durkheim, insanların doğru bir yaklaşım oldukları için barışçıl hareket ettiklerini ve bunun için başka bir gereksinime ihtiyaç duymadıklarını belirtmektedir.

Likhotal ise, barışsallığın tüm aşamalara egemen olması gerektiğini ve barış araştırmacılığının öğretmenler, avukatlar, öğrenciler, iş dünyası liderleri, hükümetler ve toplum arasında yaygınlaştırılmasını önermektedir. Şiddet kültürünün, güvensizlik ve çatışmanın, barışın yeni kültürü ile ortadan kalkması gerektiğini öne sürmektedir (Likhotal, 2007, s.31) Harris ise barış kültürünün oluşmasında, eğitimin değişik kültürlerle ve yapılanmalara göre farklılık gösterebildiğini ifade etmekte

birlikte, bunları kişisel, kişilerarası, uluslararası, iç, kültürlerarası, toplum ve çevresel farklılıklar olarak sıralamaktadır (Harris, 2002, s.28).

Barış kültürünün inşa sürecinin akabinde, barışı kurma çabalarının somut hale getirildiği girişimler söz konusudur. Bu girişimler içerisinde yerel, bölgesel gelişme ve uluslararası çabalar barışçıl bir çevrenin oluşumu adına önemli bir rol oynamaktadır (Aweiss, s.45). Sistem üstü yapıların etkin bir aktörü konumunda bulunan Birleşmiş Milletlerin kendine özgü barış kurma sürecinin dışında, Avrupa Birliği de barış oluşturma komisyonunda, liderlik üstlenen bir katkı sunmaktadır (Miall, 2007, s.36). Miall'a ek olarak, Webel ve Galtung BM barış için müdahalelerinin, insani müdahale çerçevesinde başarısız devletlere self determinasyon hakkını sağlamak amacıyla gerçekleştirildiğini öne sürmektedirler. (Webel ve Galtung, 2007, s.305).

BM'nin barış süreçlerindeki diğer bir etkinliğini ise Durch şöyle ifade etmektedir; "Birleşmiş Milletler, barışı korumaya ilave olarak, Genel Sekreter Boutros Ghali'nin Haziran 1992 tarihli 'Barış için Gündem' adlı raporunda kullandığı 'önleyici barışı koruma' ile de meşgul olabilmektedir. Bu konseptin ilk uygulaması, BM güvenlik konseyinin onayı ile birkaç yüz BM gözlemcisinin, Sırp Makedonya'ya saldırıdan caydırmak amacıyla gönderilmesi ile yürürlüğe konuldu. Esas fikir şudur: "Nispeten küçük bir BM asker gücünü muhtemel çatışma bölgesine göndererek, saldırgana daha geniş bir uluslararası topluluğu karşısında bulacağını göstermektir".

Birleşmiş Milletlerin barış inisiyatiflerine ek olarak son yıllarda Avrupa Birliği'nin de kendi içerisindeki derinleşme ve genişleme süreçlerinin ardından barış ve barışı kurma faaliyetlerine açıkça destek verdiği gözükmektedir. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikasını sorunların barışçıl yönde çözümü üzerine oluşturan AB, gerektiğinde barışın sağlanması için stratejik ve taktik seviyede operasyonlar düzenlemekten sakınmamaktadır.

Öte yandan barışı destekleyen faaliyetler özelinde Türkiye için bir değerlendirmede bulunulduğunda, son yıllarda artan dış politik etkinliğin ve iç istikrarın süreklilik arz etmesi, Türkiye'nin komşu ülkelere, yakın bölgesine, barış üreten ve yayan bir ülke konumuna gelmesine imkân ve olanak sağlamıştır (Aras, 2009, s.33).

4. STRATEJİ VE BARIŞ İLİŞKİSİ

Strateji kavramı, 20. Yüzyıl'ın siyasal gelişmelerinde etkin olarak kullanılmış ve yapısı gereği büyük oranda askeri bir olgu olarak literatürde yer almıştır. Bu olgu içerisinde yer alan değişik kavramlar ile olan ilişkisi, stratejinin tanımı noktasında farklı yaklaşımları beraberinde getirmektedir. Buna ek olarak, çoğu zaman strateji ve taktik birbirinin yerine kullanılmaktadır. Strateji, Ne? Ve Niçin? Sorularıyla ilgilenirken, taktik, Nasıl? Sorusuna yanıt aramaktadır. Doğru şeyi yapma, strateji, işi doğru yapma ise taktikle ilintilendirilmektedir (Ohlin, 2009, s.22). Thomas F.

Ricks, ise iyi kurgulanmış bir stratejinin aşağıdaki soruları takip etmesi gerektiğini belirtmektedir;

- Biz kimiz?
- Neyi başarmaya çalışıyoruz?
- Nasıl yapacağız?
- Hangi kaynaklar ve unsurlar bunu başarmak için kullanılacaklardır?

Ricks'in sorduğu sorular, stratejinin karar verme mekanizmalarında yer alan hareket nosyonlarına da atıfta bulunmaktadır. Hedef ve zaman derinliği içerisinde alınacak kararların, Ne zaman? Ve Nerede? Sorularını da takip etmesi gerekmektedir. Öte yandan, tüm bu süreç içerisinde karar verici aktörün davranışlarında stratejik hareket sergilemesi gerekmektedir. Stratejik olmak, stratejinin doğal yapısına hâkim olmaktır. Bu şekilde hareket etmek, politikanın elementlerinden daha fazla anlam çıkarmaya imkân sağlamaktadır (Foster, 2006, s.20).

Devletlerin ve bireylerin tutumlarında sürdürülebilir barış ve uzlaşma için stratejik yaklaşım sergilemeleri gerekmektedir. Buna ek olarak, stratejik düşünme ise, seçilmiş objelerde işbirliğinin sağlanması ve başarılması için kullanılmaktadır (a.g.e, s.19). Stratejik düşünme sürecinde, rakibin alacağı kararlar ve bu çerçevede gerçekleştireceği hareketler düşünülerek, buna karşı karar vericinin kendi kararını tekrar gözden geçirmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Dixit ve Nalebuff, 2010). Söz konusu gereklilik, 21. Yüzyıl ve küreselleşme süreci ile birlikte ele alındığında çok daha elzem hale gelmekte ve stratejinin anlık değişen şartlara göre tekrar kurgulanması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Özgürlük ve güvenlik çerçevesinde strateji kurgusu değerlendirildiğinde ise, devletlerin 20. Yüzyıl yüksek stratejilerinin evrim geçirdiğini ileri sürmek mümkündür. Devletler, salt iki kutbun ortaya koyduğu tehdit algılamalarından farklılaşan unsurları da dikkate almaya başlamış ve bu çerçevede algısal süreçler içerisinde öznel yargılarda bulunmaya dikkat etmişlerdir. Söz konusu süreç, barışın gerekliliğini ortaya çıkarmış ve stratejik barış kavramını gündeme getirmiştir. Barışın stratejik olması için, karşılıklı anlayışın toplumda egemen olması ve barışın toplumun her düzeyinde anlam ifade etmesi gerekmektedir (Aweiss, s.41). Vizyon, amacın berraklığı ve sabırlı ve uzun erimli manevralar stratejik barışın inşası için gerekli olgulardır. Buna ek olarak, barış oluşturma sürecinde strateji sürdürülebilirliğe daha fazla odaklanmalı ve üç içsel unsurun oluşturulmasında önemli bir rol oynamalıdır. Bunlar; yönetim için işbirliği, siyasi dönüşüm ve dönüşümün kurumsal yapısının inşasıdır (Samuels, 2005, s.729). Sosyal psikolojik açıdan ele alındığında, barışın sürdürülebilir bir niteliğe kavuşması için strateji ve barış olgularının düşünce sistemine sirayet etmesi gerekmektedir.

Unesco Anlaşmasının libaçosinde yazıldığı gibi, savaşlar gibi barışlarda düşüncede başlamaktadır (Rider, 2008, s.74). Düşman imajlar, askeri yaklaşımlar ve grup düşüncesi fenomeni, çatışmanın yaklaşımı ve hazırlanmasında, şiddeti yükseltici

önemli faktörler olarak ele alınmaktadır (Cows ve Boehnke, 2008, s.5). Bu yaklaşıma ek olarak stratejik barış kurma süreci zor ve bir o kadar, geri besleme kuralı olmayan bir paradigmadır. Bu doğrultuda çok taraflı açıklık ilkesi, barış kurma sürecini çok daha gerçekçi bir yapıya büründürülecektir (Harpviken ve Skara, 2003, s.819). Stratejik barışın kurgulanmasında karşılaşılan zorluklardan birisi de bir stratejinin tüm basamaklara uygulanmasının söz konusu olmamasıdır. Bu unsur, devam eden çatışmaların yapısına göre değişkenlikler arz etmektedir (Miall, 2007, s.35). Stratejik barış sürecinde etkin yönetim, algılama figürlerinin yaratılması ve projelendirilmesi, toplumsal gerçeğin yapılandırma ve yeniden inşası için önem arz etmektedir (Foster, 2006, s.20). Öte yandan algı süreci içerisindeki aksiyonların ve söz konusu aksiyonların sonuçlarının doğru tahmin edildiği durumlarda toplum, kendisini güvende ve barış içerisinde hissetmektedir (Fogarty, 1992, s.276). Algı süreci içerisinde sosyal ve moral değerler evrenselleşmeye, yerel hukuk kuralları da evrensel hukuk standartlarına kavuşmaya başlamıştır. İnsanlar, alt kimliklerin üzerinde küresel bir kimlik inşa ederek, kendilerini dünya vatandaşı olarak nitelendirme yolunu seçmişlerdir. İnsanlar, burada ki nitelendirmeye atıf yaparak, evrensel barışın yolunu açmış ve savaşlar sona ermiştir (Arıboğan, 2003, s.184).

5. KÜRESEL BARIŞ STRATEJİLERİ

İnsani ilişkilerin ve bu çerçevede şekillenen materyal dönüşümlerin, günümüzde küreselleşme sürecinin etkisiyle kabuk değiştirdiği su götürmez bir gerçektir. Bu gerçeklik, küresel sorunların çözümüne ilişkin ortaya konan yaklaşımların, küresel norm ve ortak yapılara gönderme yapma zorunluluğunu doğurmaktadır. 21. Yüzyılın bahse konu olan yapısı, barış konusunda yapılan çalışmaların da seyrini değiştirmiş, bu süreçte barışın inşası ve sürdürülebilir olması için farklı yaklaşımların sergilenmesi gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Geçmişten gelen teorik zemin etkisi, günümüzde ve gelecekte barışa sağlanacak katkısı ile değerlendirildiğinde eğitimin küresel barış stratejilerinin başında geldiği gözükmektedir.

Aristo ve Platon'dan bu yana, eğitim toplumsal değerlerin gelişimde merkezi bir role sahiptir. Barış eğitimi ise, spesifik hale getirilmiş değer üreten bir dünya tasavvuru için yapılmalıdır. Bunun gerçekleştirilmesi için gerekli çaba sarf edilmelidir (Hirao, 2001, s.59). Okullarda öğretmenler ve psikologlar, barışı koruma yaklaşımları ve çatışma çözümü yeteneklerinin artırılmasıyla öğrencileri geliştirmektedirler. Bu aynı zamanda öğrencilere ve gençlere pozitif iletişim yetilerini geliştirmeleri için sunulmaktadır. Amaç, sadece şiddeti durdurmak değil aynı zamanda çocukların zihinlerinde pozitif barış koşullarını yaratmaktır (Harris, 2002, s.30).

Öte yandan Boulding, barışı yaygınlaştırma stratejileri çerçevesinde, şiddetsizlik kursları, öğrencilere barış oluşturma yeteneklerinin ve barış kültürü çeşitlerinin öğretilmesi, öğrenci barış grubu çalışmaları ve yerel okullarda barış eğitimi programlarının açılmasını önermektedir (Boulding, 2001, s.569). 21. Yüzyılın çok kültürlü ve çok etnikli yapısı barış kurma süreçlerine de yansımaktadır. Çok kültürlü barış kurulması sosyal barış kurulmasıyla karşılaştırıldığında, modern eğitimin, barışın kaynakları arasında entegrasyon, ulusal ve uluslararası işbirliği süreçlerine

dayanmadığı ve kendine özgü yapısı içerisinde gelişim gösterdiği gözükmektedir (Lidén, 2009, s.622). Barışın yaygınlaştırılması konusunda ortaya konan stratejilere ek olarak, bu stratejilerin sürdürülebilir bir durum kazanması güvenlik, barış ve strateji ilişkisinin sürekliliğine göre farklılık arz etmektedir.

Yaşanılan çağda, barışı kurma ve sürdürülebilirliğini sağlama uluslararası sistemin güvenikselleştirilmesiyle alakalı bir olgudur. Burada yer alan güvenikselleştirme eylemi, yeni güvenlik çalışmalarında ekol hale gelen Kopenhag Barış Araştırmaları Enstitüsünün ortaya koyduğu bir yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre, herhangi bir konunun güvenlikle ilişkisi ve bu çerçevede güvenliği tehdit eden bir yapısı algılandığında, söz konusu sorun güvenlik meselesi olarak nitelendirilebilmekte ve bu çerçevede sorunun güvenikselleştirilmesi yapılabilmektedir. Yukarıda ortaya konan güvenikselleştirme yaklaşımı, ulusal ve uluslararası yapıları tehdit eden ve bu çerçevede barışı engelleyebileceği düşünülen sorunsalların tespitini ve buna karşı uygulanacak stratejileri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Kopenhag Barış çalışmalarının ortaya koymuş olduğu açılımlara, ek olarak ulusal ve uluslararası güvenlik, gittikçe sürdürülebilirlik olgusu ve ahlaki yaklaşımlara bağımlı hale gelmektedir. Bu doğrultuda sınır aşan sorunlar, yoksulluk ve sosyal adaletsizlik, uluslararası sürdürülebilirlik gibi güvenlik konuları, birleşik ve işbirlikçi çabalarla çözülebilecektir (Likhato, 2007, s.32). Birleşik ve işbirlikçi çabalar yönetim kavramını gündeme getirmekte ve bu çerçevede barış için uygulanacak küresel stratejiler bağlamında, küresel barış yönetimi platformunun kurulması çabalarını gündeme getirmektedir. Söz konusu platform, başta Birleşmiş Milletler olmak üzere, uluslararası toplum tarafından meşruiyetini kazanmış kurumların öncülüğünde, her devletin eşit hak ve yasalarla çıkarlarının korunduğu bir mekanizmaya sahip olmalıdır.

Dünyada barışın sağlanması için devletler değil, milletler birbirine yakınlaşmalıdır; Söz konusu küresel barış stratejisine göre, barışın sürdürülebilir bir nitelik kazanması, dünya halkları arasında kurulacak, ortak değerleri ön plana çıkaran milletlerarası çabayla sağlanacaktır. Bu çaba, barışın içselleştirilerek kurulmasıyla ilintilidir. İdealist paradigma çerçevesinde şekillenen bu görüşe göre, uluslararası sistemin sürdürülebilir bir denge noktasına sahip olması, barış çalışmalarının ve bu çerçevedeki çıktılarının sosyal ilişkilere yansıtılmasına bağlıdır.

Silahlar azaltılmalı ya da sınırlandırılmalıdır; 20. Yüzyılın son yılında dünya çapında silahlanmaya harcanan para 780 milyar dolar, 21. Yüzyılın ilk yılında harcanan para ise 839 milyar dolardır. Bu rakam bir önceki yıla göre % 2'lik bir artış göstermektedir. Söz konusu artış eğilimi 2002'de devam etmiştir. Dünya Gayri Safi Hâsılasının % 2,6'sı silahlanmaya ayrılmıştır. Silahlanma harcamalarında, Soğuk Savaş yıllarında olduğu gibi ABD, Çin, Rusya Federasyonu ve Fransa'nın önde gittiği görülmekle birlikte, küreselleşmenin oluşturduğu yeni ortam dolayısıyla Afrika, Güney Asya, Balkanlar ve Kafkasya gibi bölgelerdeki ağır ekonomik ve siyasal sıkıntılar çeken ülkelerde ki hızlı silahlanmada dikkat çekicidir (SIPRI, 2002). Dünyada silahlanmaya ayrılan bütçe, insani güvenliği tehdit etmesinin yanı sıra ekonomik güvenliği de sorgulanır hale getirmektedir. Silahlanma yarışının

devam etmesi, sürdürülebilir bir küresel barış stratejisinin uygulanmasının önündeki en önemli engellerden birisidir. Silahlanmanın artması devletlerin güvenlik algılarının bir göstergesi olmakla birlikte, küresel barışın tesisinin de silahların azaltılması konusunda ortaya konacak yasal çerçeveler dâhilinde kurulabileceği gerçeğini göstermektedir. Söz konusu yasal çerçeveler, daha önce imzalanan silahsızlanma anlaşmalarından kaynaklanan boşlukları doldurmalı ve anlaşma hükümlerine aykırı hareket eden devletlere ciddi yaptırımlarda bulunmalıdır.

Savaşı önlemek sadece politikacıların ve askerlerin görevi olmamalıdır; Bu çerçevede gerek devlet kurumlarında gerekse de sivil toplum örgütlerinde küresel barışın tesisini sağlamak için yeni aktörler ortaya çıkarılmalıdır. Söz konusu aktörler, ulusal ve uluslararası ihtilafların barış içerisinde çözümü için gerekli vizyona sahip kişilerden oluşmalıdır. 21. Yüzyılda ekonomik ve politik sürdürülebilirliğin sağlanması, kriz ve çatışma dönemlerinde sergilenen tutumun niteliğine göre değişkenlik arz etmektedir. Bu bağlamda kriz yönetimi konusunda uzmanlaşmış aktörlerin, çok taraflı sorunların çözümünde barışı kurma eylemi çerçevesinde hareket etmeleri gerekmektedir. Bahse konu olan aktörler, küresel barış stratejilerinin temeli olan barış eğitim süreci içerisinde gelmelidirler.

Savaş suçları çok ağırlaştırılmalıdır; İnsanlık tarihini, harp tarihi olarak gören yaklaşıma göre tarih, savaş ve çatışmalardan oluşmaktadır. Thomas Hobbes'un realizm anlayışında vücut bulan bu yaklaşıma göre insan, doğası gereği çatışmacıdır. Meşruyetini, bu temele atıf yaparak kazanmaya çalışan söz konusu yaklaşım, dünyada savaşların hız kesmeden birbirini takip etmesi sonucunu doğurmuştur. Savaşların ardı kesilmeden devam etmesinin altında yatan nedenlerden birisi Hobbes'un bu yaklaşımı olmakla birlikte, savaş suçlarının yeteri düzeyde cezai karşılık bulmamasının da bu sorunsalın devamının en önemli nedeni olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede yeni yüzyılın yasaları, bir önceki yüzyılda ortaya konan savaş suçlarına karşı cezalandırmaların ortaya çıkardığı eksikliği gidermeli ve bu doğrultuda ağırlaştırılarak caydırıcı nitelik kazanmalıdır.

Çok kültürlülük stratejisi uygulanmalıdır; Söz konusu küresel barış stratejisi, küreselleşme retoriklerinin bir sonucu olarak da değerlendirilebilir. Ekonomilerin eklemleme süreçlerinin hızlanması, çok uluslu şirketlerin sınır aşan çaptaki yatırımları, ekonomik ve siyasi birlikler çerçevesinde sınırların ortadan kalkması, ülkelerde yaşayan farklı üst kültürlerle sahip toplulukların çeşitlenmesi sonucunu doğurmuştur. Bu sonuç doğrultusunda barış içerisinde yaşama ancak çok kültürlü yönetim yaklaşımının sergilenmesi ile sağlanabilecektir (Mütercimler, 2006, s.126).

6. SONUÇ

Barış içerisinde yaşama ve bunun sürdürülebilir bir nitelik kazanması toplumsal uzlaşya bağlı olarak şekillenmektedir. Üst kimlik ve alt kimliklerin çeşitliliğine ve bu doğrultuda söz konusu kimliklerin haklarına atıf yapan günümüz ekonomi politik sistemi, uzlaşya kültürünün önündeki en önemli sorunlardan birisidir. Ancak, dünya üzerinde artan bütünleşme süreçleri ve bu çerçevede insanlar arası farklılıkları bir

çatışma unsuru olmaktan öte, zenginleştirici bir unsur olarak ele alan idealist paradigma, bir nebze de olsa çatışmalardan uzak kalmayı sağlamaktadır. Bireylerin, zamanla edinilmiş bir davranış haline getirmeleri gereken barışçıl tutum, ikili ilişkilerden sosyal ilişkilere, sosyal ilişkilerden de devletlerarası yapılara kadar egemen olmalıdır. Söz konusu davranışsal öğrenmenin sürdürülebilir bir nitelik kazanması, stratejik düşünme ve stratejik kültürün sürece dâhil edilmesiyle sağlanacaktır. Stratejinin düşünce sistemi üzerinde kurduğu egemenlik, bireylerin ve bu çerçevede toplumların, barışı kurma ve sürdürme çabalarına olumlu bir geri besleme sağlamaktadır.

Öte yandan stratejik davranışın, zaman içerisinde oluşan sosyal ve siyasal gelişmelere anında adapte olacak şekilde sergilenmesi gerekmektedir. Bu davranışın kendine özgü özelliği, 21. Yüzyılın olağanüstü gelişen ekonomik, siyasal ve teknolojik olguları ile birlikte değerlendirildiğinde anlam kazanmaktadır. Toplumların barış oluşturma süreçlerinde takınacağı stratejik davranış, stratejik barış olgusunu gündeme getirmekte ve bu konudaki araştırmaların arttırılması gerektiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Buradan hareketle, 21. Yüzyılda sürdürülebilir bir barış kurma ve bunun bir kültür halinde devamını sağlama, belli başlı küresel barış stratejilerinin uygulanmasına bağlıdır. Barış stratejilerine getirilen küresel nitelendirmesi, barışın mevcut koşullarda devamı için küresel desteğin olmazsa olmaz koşullar arasında olduğunu ifade etmektedir. Barışın sürdürülebilir bir nitelik kazanması, nihai olarak ulusal ve uluslararası güvenlik yapılanmalarının karakteristiğine göre şekillenmektedir. Bu çerçevede, uluslararası güvenlik çalışmalarında 1990'lı yıllardan itibaren uluslararası ilişkiler literatüründe genişçe yer bulmaya başlayan, insanı güvenliğin merkezine koyan 'Yeni Güvenlik Çalışmaları'nın artarak devam etmesi gerekmektedir.

Kaynakça

Aras, B., (2009), “Turkey’s Rise in the Greater Middle East: Peace-Building in the Periphery”, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 11, 29-41.

Arıboğan, D. Ü. (2003), *Tarihin Sonundan Barışın Sonuna Terörizmi Anlamak ve Anlamlandırmak*. İstanbul, Timaş Yayınları

Aweiss, S. Educating for Peace: “Visions and Reality. Palestine – Israel” *Journal of Politics, Economics & Culture*, 8, 41-45.

Barışı Destekleme Hârekatı (Yardımcı Yayın) (1993), İstanbul, Harp Akademileri Basımevi.

Boulding, E. (2001), “Peace Culture and Social Action”, *Peace Review*, 13, 567-570.

Clark, I. (2001). *The Post-Cold War Order: The Spoils of Peace*, Oxford, Oxford University Press.

Cohrs, J. C. ve Boehnke, K. (2008), “Social Psychology and Peace an Introductory Overview”, *Social Psychology*, 39, 4-11.

Dixit, A. K. ve Nalebuff, B. J. (2010), *Stratejik Düşünme İş, Politika ve Günlük Yaşamın Rekabetçi Yanı*, İstanbul, Sabancı Üniversitesi Yayınevi.

Fogarty, B. E. (1992), “Peace and Justice towards a Culture-Neutral View”, *Peace & Change*, 17, 267-285.

Foster, G. D. (2006), “Strategy and the Search for Peace”, *The Futurist*, (November – December), 18-23.

Harpviken, K. B. ve Skara, A. B. (2003), “Humanitarian Mine Action and Peace Building: Exploring the Relationship”, *Third World Quarterly*, 24, 809-822.

Harris, I. (2002), "Challenges for Peace Educators at the Beginning of the 21st Century", *Social Alternatives*, 21, 28-31.

Hirao, K. (2001), "Peace Education: A Search for Strategy", *Peace and Change*, 12, 59-67.

İktisat Terimleri Sözlüğü, 2004

Johnson, M. C. (2010), "International Peacemaking and the Anti-War Movement", *Political Technology*, 11, 641-645.

Lidén, K. (2009), "Building Peace Between Global and Local Politics: The Cosmopolitical Ethics of Liberal Peacebuilding. *International Peacekeeping*, 16, 616-634.

Likhotal, A. (2007), "Building a Global Culture of Peace and Sustainability" *Social Alternatives*, 26, 31-33.

Miall, H. (2007), "The EU and the Peacebuilding Commission", *Cambridge Review of International Affairs*, 20, 29-45.

Mütercimler, E. (2010), *Yüksek Stratejiden Etki Odaklı Harekâta Geleceği Yönetmek*, İstanbul, Alfa Yayınevi.

Ohlin, D. (2009), "Strategic and Tactical Thinking in the Hearing Conservation Mindset: A Military Perspective", *Noise & Health*. (January – March), 22-25.

Rider-Reber, L. (2008), "Building Cultures of Peace In the World: One Peace Center At a Time", *International Journal on World Peace*, 25, 73-88.

Safty, A. (1999), *Leadership: Peace, Governance and Global Challenges*. New York, The United Nations University Press

Samuels, K. (2005), "Sustainability and Peace Building: A key Challenge" *Development in Practice*, 15, 728-736.

SIPRI Yearbook. (2002), Military Expenditure: Armanents, Disarmanent and International Security, Oxford, Oxford University Press.

Sriram, L. C. (2007), “Justice as Peace? Liberal Peacebuilding and Strategies of Transitional Justice”, Global Society, 21, 579-591.

Webel, C. ve Galtung, J. (2007), Handbook of Peace and Conflict Studies, Oxon, Routledge Yayinevi.